

Novi Sad su od njegovog nastanka (1694.) krasile otvorenost i prijemčivost za ideje koje je nosilo novo doba. Mesto na levoj obali moćnog Dunava, okupilo je na jednom mestu raskošnu mešavinu naroda i nacija, zemljoradnika, trgovaca i zanatlija, ambicioznih ljudi punih vere u sopstvene snage i sposobnosti, koji su, u istorijskim razmerama mlad grad, ugrađivali nove ideje.

Prva čitaonica u Novom Sadu nastaje krajem tridesetih godina, mada je Gradska biblioteka, nastala na tradiciji Srpske čitaonice, 1845. godinu, uzela kao početnu, budući da je ona potkrepljena izvornom dokumentacijom. Godine 1861. u Novom Sadu, na sednici Srpske čitaonice kojom je predsedava Svetozar Miletić, u dva navrata gradonačelnik Novog Sada, osnovano je Srpsko narodno pozorište. U Novi Sad je 1864. godine preseljena Matica srpka, osnovana u Pešti 1826. godine. Možemo do u nedogled nabrajati datume koji su bili važni za kulturne pomake grada XIX veka.

Na temelju njih sredinom XX veka dešava se nova, uslovno rečeno, "kulturna revolucija" grada. U to posleratno vreme vredno je i nužno bilo angažovano podsećanje na tek okončane strahote, ali i beg od te prokažene realnosti u optimistički svet budućnosti, ili u domene napojene maštom, snovima i ličnim poetikama. A umetnost je u tom begstvu od stvarnosti u izmaštanu budućnost nudila izlaz.

Počeci 50-tih godina bili su i u evropskim i u jugoslovenskim razmerama godine otkrića modernizma bez granica i godine osvojenih sloboda koje su nudile raznolike mogućnosti korišćenja tih sloboda.

Opera Srpskog narodnog pozorišta osnovana je 1947. godine a 1950. godine osnovan je Balet Srpskog narodnog pozorišta. SNP je bilo inicijator i osnivač Sterijinog pozorja 1956. godine.

Kada su 50-tih godina popustile ideološke stege, najpre u Beogradu, nova opuštenija atmosfera zahvatila je i Vojvodinu i Novi Sad.

Pristigli umetnici oživali su zidine i staze Petrovaradinske tvrđave, koji su početkom 50-tih godina, sa odlaskom vojske oplemenili ruinirani prostor. U petrovaradinske ateljee se uselila čitava kolonija novosadskih slikara i vajara i tako je Novi Sad, poput najvećeg i najraskošnijeg grada na svetu, dobio svoj sopstveni Monmartr.

Tih godina, na Višoj pedagoškoj školi u Novom Sadu, okupila se grupa umetnika pristiglih sa Beogradske akademije: Radmila Graovac, Dušan Milosavljević, Milica Acin-Petrović, Jovan Soldatović, Bogumil Karlavaris i nešto stariji, arhitekta Đorđe Tabaković, koji su, puni entuzijazma podučavali mlađe generacije.

Na inicijativu slikara, pre svega likovnog pedagoga Bogumila Karlavarisa, 1954. godine je osnovano Društvo likovnih pedagoga Vojvodine, a vrlo brzo, taj trend se proširio i na ostale republike bivše Jugoslavije. Osnivanje Komisije za dečje crteže prethodilo je formiranju Centra za likovno vaspitanje dece i omladine, koje i danas postoji. U dečju likovnu pedagogiju uvode se novine i umesto naturalističko–imitativnog shvatanja likovnog vaspitanja stavlja se naglasak na dečje autentično istraživanje i negovanje kreativnosti kao osobine ličnosti. Namesto podražavanja onoga što su uradili drugi o prilagođavanja ukusu odraslih, postavljen je zahtev za razvijanje dečje samostalnosti, inicijative i stvaralaštva. „Poštovana deco“- čuo se glas književnika Duška Radovića. Ova ideja je ostvarila prvi prodor humanističkih ideja u našu pedagogiju, a glavna zasluga za to pripada profesoru Bogumilu Karlavarisu, čijom zaslugom je 1957. godine utemeljena metodika likovnog vaspitanja kao naučne discipline.

Te, 1950-te godine obeležene su odlučnom borbom za edukaciju stručnog, naučnog kadra, organizovani su seminari i stručna savetovanja, stručne ekskurzije unutar Jugoslavije i u inostranstvu.

Početkom 50-tih godina u Vojvodini, umetnici se okupljaju u likovnim kolonijama, prvo u Senti, Bačkoj Toploli, Bečeju, a zatim i u Ečkoj i Kikindi. Nosilac ideje kolonije bio je slikar i likovni kritičar, Jožef Ač, koji je u tim prelomnim godinama za jugoslovensku umetnost osećao, intuicijom umetnika, potrebu za organizovanim životom. Prvi učesnici kolonije uz Ača, bili su Đorđe Bošan, Milan Konjović, Stevan Maksimović, Milivoj Nikolajević i Imre Šafranj. Kolonije su

možda bile najpodsticajnije mesto za rad, ali i mesto gde su nastajala slikarska prijateljstva, ozbiljnih umetničkih rasprava i lepih druženja. Danas se godišnje u Srbiji održava oko 200 likovnih kolonija, uglavnom međunarodnog karaktera.

Početakom 50-tih otvorene su istorijske izložbe Milana Konjovića, Miće Popovića i Petra Lubarde.

Veliki uticaj je izvršila grupa umetnika „Samostalni“, okupljena oko Sretena Stojanovića, koja se izdvojila iz previše ideologizovanog Udruženja likovnih umetnika Srbije. Nekako u to vreme veliki uticaj na likovnu umetnost Jugoslavije, Srbije i vojvođanske umetnike, izvršile su umetničke grupe nastale u Beogradu 50-tih „Decembarska grupa“, „Jedanaestorica“ i „Mediala“.

Gostovala je izložba čuvenog vajara Henri Mura.

Za Pariz su tada otišli Petar Omčikus, Bata Mihajlović i Mića Popović, a Mileta Andrejević u Njujork.

Apliciranje za Evropsku prestonicu kulture od izuzetnog značaja je prošlost, istorijske korene i pedigree, kojima se, iz gore navedenog, Novi Sad može pohvaliti. Ali, došla su neka druga vremena. Posle poleta iz pedesetih godina, umetnički potencijal grada počeo je da gubi snagu, jenjava i da se osipa. Kulturna elita i umetnički milje grada sabit je u galerije, muzeje, pozorišta, knjižare i biblioteke, i retko koji novi prostor, a kulturna događanja u velikoj meri zamenjena manifestacijama, popularnim „jadama“, kojima je osnovni cilj okupljanje što većeg broja posetilaca.

Kroz kratku (i realno površnu) retrospektivu „kulturnih injekcija“ našeg grada, može se sumirati da je Novi Sad nekada bio deo umetničkog sveta i da su njegovi umetnici pokazali i dokazali da mogu mnogo, kvalitetno i vrhunski.

Da li su aktuelne društveni trendovi pravi put kojima grad treba da se kreće u pravcu kulturne prestonice i da li se dobro i dovoljno radi na tom planu, ipak moramo da sačekamo potvrdu vremena, ili se odgovor na to pitanje već zna?